

ŁUCJA RECZEK-ZYMRÓZ

ORCID 0000-0003-2487-7707

*Uczelnia Państwowa im. Jana Grodka
w Sanoku*

ZNACZENIE OJCA W WYCHOWANIU DZIECKA W MŁODSZYM WIEKU SZKOLNYM

ABSTRACT. Reczek-Zymróż Łucja, *Znaczenie ojca w wychowaniu dziecka w młodszym wieku szkolnym* [The Importance of the Father in the Upbringing of a Child at Early School Age]. *Studia Edukacyjne* no. 66, 2022, Poznań 2022, pp. 89-101. Adam Mickiewicz University Press. ISSN 1233-6688. DOI: 10.14746/se.2022.66.7

The text addresses the relevance of fathers in the upbringing of children at an early age in an era of cultural and social change linked to globalization, medialization and technicization. The aim is to show what values modern fathers subscribe to, what role they play in the family and which areas of activity with children are their favorite. A total of 200 fathers of early school-age children participated in the survey (interview, conducted in Poland between 2018 and 2020).

Key words: family, father, fatherhood, children

Wstęp

Wiek XXI to szybko postępujący rozwój w obszarach technologicznym i społecznym, jak również kulturowym. W nowych realiach wielu rodzinom przyszło się zmagać z problemami dotyczącymi spójności, podziału domowych obowiązków oraz środków na utrzymanie. W tradycyjnym modelu rodziny stanowiła ona dobro nadrzędne względem jednostki. Obecnie można zaobserwować nastawienie na rozwój osobisty, dążenie do indywidualnej satysfakcji, szczęścia i przyjemności. Kobiety podejmują pracę zawodową, mężczyźni¹ częściej niż w przeszłości uczestniczą w pracach do-

¹ Z. Tyszka, *Człowiek i rodzina w XXI wieku. Czas nadziei czy cywilizacja udręki?*, [w:] *Rodzina w czasach szybkich przemian*, red. Z. Tyszka, Poznań 2002.

mowych i opiece nad dziećmi. Dzieciom przyznawana jest coraz większa swoboda zachowania. Powyższe zmiany są elementem dokonujących się od kilku dziesięcioleci globalnych przemian społecznych, politycznych i ekonomicznych. Zmiany nie ominęły też zadań stojących przed współczesnym ojcostwem. Niektóre paradygmaty dotyczące funkcjonowania ojców należało przeformatować. Dwa zasadnicze wzory męskości – tradycyjny oparty na posłuszeństwie i braku możliwości okazywania emocji, drugi model bardziej współczesny, w którym mężczyzna jest w układzie partnerskim z kobietą przy opiece nad dzieckiem – przestają przystawać do rzeczywistości. Ojcowskie role zmieniają się na przestrzeni wieków, ale jego osoba nadal pozostaje niezastąpiona. Współczesne ojcostwo bywa realizowane w różny sposób, także w ten zbliżony do tradycji. Jednakże, nie jest to kopia powielona bez namysłu. Mężczyźni odnoszą się do własnych doświadczeń i wypracowują swój osobisty model ojcostwa².

Ojciec – „głowa” rodziny?

We współczesnej Polsce mężczyzna często z przyczyn ekonomicznych nie może pozwolić sobie na rezygnację z pełnienia tradycyjnie pojmowanej roli głowy rodziny, jako osoby zapewniającej jej byt materialny. Obecnie jednak ekonomiczne bezpieczeństwo dzieli z partnerką, traktując kontakty z dziećmi nie tylko jako obowiązek, ale przywilej, do którego ma prawo na równi z kobietami. Bez względu na rodzaj ról społecznych, które podejmują mężczyźni, w czasach współczesnych mają znacznie większą świadomość obowiązków wynikających z pełnienia funkcji ojcowskiej, której konsekwencją jest wzrost odpowiedzialności rodzicielskiej³. Współcześni ojcowie są zachęceni do współuczestniczenia z partnerkami w kontaktach z dziećmi, także nienarodzonymi, biorąc udział w porodach rodzinnych oraz korzystają z urlopów macierzyńskich⁴.

Bycie ojcem to wskazanie płci i roli w życiu, która pozwoli na szczęśliwe funkcjonowanie, w poczuciu samoakceptacji. To zadanie bycia zarówno konsekwentnym, jak i opiekuńczym oraz wyrozumiałym⁵. Zmiana pozycji i roli ojca w rodzinie spowodowana jest wieloma czynnikami. Są to mię-

² B. Walczak, *Ojciec w języku polskim (na tle porównawczym)*, [w:] *Ojciec...*, red. S. Jabłoński, Poznań 2000, s. 51.

³ A. Ceranek-Dadas, E. Neumann-Schmidtke, *Ojcostwo – kierunki przemiany roli*, Pedagogika Społeczna, 2004, 2-4, s. 47-48.

⁴ D. Apanel, *Rola ojca w rodzinie z dzieckiem niepełnosprawnym – zarys problematyki*, [w:] *Mężczyzna w rodzinie i społeczeństwie – ewolucja ról w kulturze polskiej i europejskiej*, tom 2, red. E. Głowacka-Sobiech, J. Gulczyńska, Poznań 2010, s. 175.

⁵ M. Braun-Galkowska, *Psychologia domowa*, Lublin 2008, s. 171.

dzy innymi: trwałość, struktura, system wartości, globalizacja, medializacja i technicyzacja. Postęp technologiczny oraz zmiany obyczajowe następują tak szybko, że oczekiwania wobec ojców bywają trudne do realizacji. Wymagają czasu, przygotowania i zaangażowania, bowiem ojcowie nie rodzą się nimi, ale stają się nimi – ojcostwo nie jest momentem, a procesem⁶. Przygotowanie do bycia ojcem zależy od wielu czynników, między innymi doświadczenia wyniesionego z domu rodzinnego, aktualnych doznań płynących z kontaktu z dzieckiem, etapu życia, wieku, aspiracji, wartości oraz pragnień. Naśladownictwo otrzymanych wzorów dotyczy zarówno obszarów poznawczego, jak i emocjonalnego. Poznawczy składnik postawy ojcowskiej zawiera wiedzę o wychowaniu dzieci, doskonalenie w tym zakresie, refleksję nad stosunkami między ojcem a dziećmi, aktywność w podejmowanych działaniach opiekuńczych i wychowawczych, z uwzględnieniem współpracy z podmiotami środowiska lokalnego działającymi na rzecz dzieci oraz organizację czasu wolnego⁷. Społeczno-uczeniowa teoria wskazuje, że doświadczenia zyskiwane w okresie dzieciństwa i jej dalszego funkcjonowania mają istotny wpływ na życie w przyszłości. Wprawdzie nabywane w trakcie życia umiejętności modyfikują postawy ojców, ale doświadczenia wyniesione z domu rodzinnego mają istotne znaczenie w realizacji postaw rodzicielskich w późniejszym okresie⁸.

Nowy paradygmat męskości

Nowy ojciec nie przypomina patriarchalnego modelu ojcostwa (*pater familia*). Kształtuje się on pod wpływem społecznych, współczesnych oczekiwań, które nie nawiązują do historycznych wzorców ojcostwa, co sprawia, że współcześni mężczyźni pozbawieni są wsparcia ze wzorców płynących ze starszych generacji, którzy nie przewijali, nie karmili, nie chodzili ze swoimi żonami do szkół rodzenia⁹. Nowy paradygmat męskości wprowadza zasadę partnerstwa i równości oraz komplementarności i androginii, kwestionuje wartościowanie różnic biologicznych, a także ograniczenie potencjału i możliwości mężczyzn przez stereotypy płciowe¹⁰. Nowi ojcowie uczestniczą w życiu dzieci od najwcześniejszych momentów. Role rodzi-

⁶ M. Gębka, *Trzy pytania o kryzys ojcostwa*, [w:] *Obrazy życia rodziny z perspektywy interdyscyplinarnej*, red. A. Michalska, Roczniki Socjologii Rodziny. Studia Socjologiczne oraz Interdyscyplinarne, 2006; M. Bieńko, *Model ojcostwa w prywatnym i publicznym kontrakcie społecznym*, [w:] *Rodzicielstwo między domem, prawem, służbami społecznymi*, red. A. Kwak, Warszawa 2008, s. 50.

⁷ T. Mądrzycki, *Psychologiczne prawidłowości kształtowania się postaw*, Warszawa 1997.

⁸ M. Ziemska red., *Rodzina współczesna*, Warszawa 2000.

⁹ T. Szlendak, *Socjologia rodziny*, Warszawa 2012, s. 448.

¹⁰ D. Glover, C. Kaplan, *Genders. The New Critical Idiom*, London – New York 2000.

ców względem dziecka stają się wymienne, gdyż zakłada się, że ojcowie są równie kompetentni jak matki, więc mogą spełniać funkcje opiekuńcze. Nowe ojcostwo staje się sensualne, delikatne i łagodne. Pojawia się czułość i głęboka, emocjonalna więź z dzieckiem – wartości do tej pory stereotypowo przypisywane głównie matce. Staje się wręcz modne pokazywanie swojego ojcostwa. Nowe postawy mężczyzn wobec rodzicielstwa wynikają ze wzrostu świadomości swej roli w procesie wychowania i przejawiają się w czerpaniu satysfakcji z bycia ojcem, a w sytuacji rozpadu rodziny, domagania się praw do opieki nad dzieckiem¹¹. Nowoczesny obraz ojca odnosi się do nowego paradygmatu męskości, który wyrósł na gruncie psychologii humanistycznej. Przyjmuje on, że każdy człowiek posiada zdolności twórczego rozwoju, a partnerstwo oraz równość kobiet i mężczyzn stanowią podstawę tworzenia nowego społeczeństwa. Nowy paradygmat daje ojcom szansę realizować się w rolach dotychczas zarezerwowanych dla matek. Męczyzna androgyniczny może lepiej realizować się, właśnie posiadając wzajemnie uzupełniający się, a nie przeciwstawny do kobiecości zestaw cech psychologicznych i kompetencji społecznych. Współczesny obraz ojca jest zróżnicowany i stanowi trudne wyzwanie dla mężczyzn pragnących odnaleźć swoją drogę życiową w zmieniającym się świecie¹². W naukowych badaniach trzeba wydobywać i opisywać różnicujące elementy obrazu mężczyzny, bo w ten sposób stworzy się modele pozwalające przystosować się mężczyźnie do stania się ojcem.

Teoretyczne podstawy badań własnych

Przeprowadzone badania miały na celu uzyskanie wiedzy na temat roli ojców w wychowaniu dzieci w wieku wczesnoszkolnym i stanowią fragment szerszego opracowania. Postawione problemy badawcze dotyczyły: Jakie wartości preferują w życiu ojcowie dzieci w wieku wczesnoszkolnym?; Jaką rolę odgrywają ojcowie w życiu dzieci?; Jakie czynności obejmuje wychowanie i opieka na dziećmi?; Kto stanowi dla badanych ojców autorytet w kwestii wychowania dzieci?; Jakie problemy towarzyszą ojcom w procesie wychowania dzieci w wieku wczesnoszkolnym? W badaniach sondażowych (wywiad) wzięło udział ogółem 200 ojców. Respondentów dobrano celowo, tworząc grupę badawczą. Badania przeprowadzono w latach 2018-2020 w szkołach podstawowych w Tarnowie i Gdańsku.

¹¹ K. Arcimowicz, *Wizerunek ojca w polskich mediach na przełomie XX i XXI wieku*, [w:] *Nowi mężczyźni? Zmieniające się modele męskości we współczesnej Polsce*, red. M. Fuszara, Warszawa 2008.

¹² A. Nowakowska, *Kryzys męskości czy konflikt mężczyzny – utrata czy wyzwolenie*, [w:] *Męskość w kulturze współczesnej*, red. A. Radomski, B. Truchlińska, Lublin 2008, s.158.

Analiza wyników badań własnych

Do zdiagnozowania wartości preferowanych przez ojców, które rzutują na sprawowaną przez nich opiekę i wychowanie dzieci wykorzystano kwestionariusz wywiadu, który został wypełniony przez 200 rodziców.

Tabela 1

Wartości preferowane w życiu przez ojców dzieci w wieku wczesnoszkolnym
(kwestionariusz wywiadu)

Ogół według wieku		Rodzina	Praca zawodowa	Dobra materialne	Pozycja społeczna	Inne
25	30	5,00	3,83	2,50	1,50	0,67
31	35	5,00	2,62	2,10	1,48	0,05
36	40	4,92	3,15	2,41	1,58	0,37
41	45	4,98	2,86	1,79	1,21	0,11
46	50	4,93	2,20	1,80	1,13	0,60
Ogół według wykształcenia		Rodzina	Praca zawodowa	Dobra materialne	Pozycja społeczna	Inne
Zawodowe		5,00	1,86	1,31	0,58	0,11
Średnie		5,00	2,79	2,15	1,36	0,15
Wyższe		4,90	3,35	2,30	1,73	0,43
Ogół według liczby dzieci		Rodzina	Praca zawodowa	Dobra materialne	Pozycja społeczna	Inne
1		4,97	2,88	2,09	1,35	0,26
2		5,00	3,13	2,30	1,55	0,19
3		4,91	2,03	1,21	0,79	0,59

Ankietowani mogli przyznać poszczególnym wartościom punkty w skali od 5 (najwyższa ocena) do 1 (najniższa ocena). Zestawienie uzyskanych wyników badań wskazuje, że dla ojców w każdym przedziale wiekowym z wykształceniem od zawodowego do wyższego, bez względu na liczbę posiadanych dzieci, rodzina stanowi wartość najwyższą – 4,95, co zaprzecza obiegowej opinii o koncentracji szczególnie młodych polskich ojców na osiągnięciu sukcesu zawodowego i preferowaniu dóbr materialnych. Wiek (25-40 lat) badanych ojców i wykształcenie (wyższe) to czynniki podwyższające zainteresowanie tymi aspektami życia, ale ich nie determinują.

Tabela 2

Rola ojca w życiu dzieci w wieku wczesnoszkolnym w opiniach respondentów
(kwestionariusz wywiadu)

Ogół według wieku		Bardzo ważną	Ważną	Przeciętną	Mało istotną
25	30	66,67%	33,33%	0,00%	0,00%
30	35	80,95%	19,05%	0,00%	0,00%
35	40	72,09%	27,91%	0,00%	0,00%
40	45	72,73%	27,27%	0,00%	0,00%
45	50	80,00%	20,00%	0,00%	0,00%
Ogół według wykształcenia		Bardzo ważną	Ważną	Przeciętną	Mało istotną
Zawodowe		66,67%	33,33%	0,00%	0,00%
Średnie		73,33%	26,67%	0,00%	0,00%
Wyższe		77,53%	22,47%	0,00%	0,00%
Ogół według liczby dzieci		Bardzo ważną	Ważną	Przeciętną	Mało istotną
1		76,47%	23,53%	0,00%	0,00%
2		75,00%	25,00%	0,00%	0,00%
3		67,65%	32,35%	0,00%	0,00%

Wartości preferowane przez ankietowanych stały się przyczynkiem do postawienia pytania, jaką wagę przywiązują respondenci do roli ojca w życiu dziecka. Opinie uzyskane w trakcie wywiadów wskazują, że badana populacja uważa, że ich znaczenie, szczególnie według opinii ojców z wyższym wykształceniem i 1 dzieckiem jest bardzo istotna. Rzadziej takie oceny pojawiały się u badanej populacji ojców z 3 dzieci. Jeśli chodzi o wiek respondentów, to zdaniem większości 30-latków (80,95%), ojciec jest bardzo ważny, a potem tendencja ta maleje (72,03%), aby około 45/50 roku życia (83,55%) wzrosnąć.

Tabela 3

Zakresy wychowania i opieki sprawowane przez ojców dzieci w wieku wczesnoszkolnym w opiniach respondentów (kwestionariusz wywiadu)

Ogół według wieku		Nauka szkolna	Troska o zdrowie	Zabezpieczenie materialne	Wszystko jest ważne	Inne
25	30	16,67%	33,33%	33,33%	66,67%	0,00%
31	35	14,29%	14,29%	4,76%	85,71%	9,52%

36	40	29,07%	29,07%	5,81%	62,79%	1,16%
41	45	25,76%	28,79%	4,55%	65,15%	1,52%
46	50	20,00%	33,33%	6,67%	66,67%	13,33%
Ogół według wykształcenia		Nauka szkolna	Troska o zdrowie	Zabezpieczenie materialne	Wszystko jest ważne	Inne
Zawodowe		25,00%	22,22%	2,78%	66,67%	2,78%
Średnie		24,00%	30,67%	8,00%	65,33%	1,33%
Wyższe		24,72%	29,21%	5,62%	66,29%	4,49%
Ogół według liczby dzieci		Nauka szkolna	Troska o zdrowie	Zabezpieczenie materialne	Wszystko jest ważne	Inne
1		20,59%	23,53%	5,88%	73,53%	2,94%
2		27,34%	32,03%	6,25%	62,50%	2,34%
3		14,71%	17,65%	5,88%	73,53%	5,88%

Źródło: badania własne.

Wyniki badań dotyczące zakresów wychowania i opieki sprawowanych nad dziećmi w wieku wczesnoszkolnym wskazują, że dla większości – 66% ankietowanych, jak wynika z wywiadu, zarówno nauka, troska o zdrowie, jak i zabezpieczenie są równie istotne. Próba hierarchizacji tych obszarów wskazała jednak, że szkoła dla tej grupy respondentów nie stanowi priorytetu – 24,50%. Tego wyniku nie determinuje wykształcenie respondentów, natomiast wiek i liczba dzieci niewątpliwie. Szkoła najistotniejsza jest dla respondentów około 40 roku życia posiadających 2 dzieci. Najmłodszy ojciec, którzy stosunkowo niedawno zakończyli proces kształcenia nie przydają nauce szczególnej roli, albo mając dzieci w wieku wczesnoszkolnym nie zajmują się tym obszarem funkcjonowania rodziny, przerzucając odpowiedzialność na partnerki życiowe. Dbalność o środki materialne jest domeną ojców ze średnim i wyższym wykształceniem. Wraz z wiekiem zapobiegliwość o środki materialne maleje. Powodem może być zmiana hierarchii wartości, zdobycie majątku. Dbalność o zdrowie charakteryzuje badaną populację ojców najmłodszych; około 35 roku następuje kryzys, aby potem utrzymywać się stosunkowo na wysokim poziomie.

Tabela 4

Czynności opiekuńcze i wychowawcze podejmowane przez ojców dzieci w wieku wczesnoszkolnym (kwestionariusz wywiadu)

Ogół według wieku		Zabawa	Odrabianie lekcji	Pomoc w nauce	Transport do/ze szkoły	Nauka -zdobywanie wykształcenia	Wspólne spędzanie czasu	Zapewnienie bytu materialnego
25	30	16,67%	16,67%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	16,67%
31	35	23,81%	23,81%	19,05%	4,76%	9,52%	14,29%	14,29%
36	40	19,77%	23,26%	16,28%	9,30%	9,30%	6,98%	11,63%
41	45	21,21%	16,67%	19,70%	21,21%	13,64%	13,64%	4,55%
46	50	20,00%	13,33%	20,00%	6,67%	20,00%	13,33%	13,33%
Ogół według wykształcenia		Zabawa	Odrabianie lekcji	Pomoc w nauce	Transport do/ze szkoły	Nauka -zdobywanie wykształcenia	Wspólne spędzanie czasu	Zapewnienie bytu materialnego
Zawodowe		11,11%	8,33%	16,67%	2,78%	2,78%	2,78%	16,67%
Średnie		22,67%	20,00%	16,00%	10,67%	20,00%	10,67%	12,00%
Wyższe		22,47%	23,60%	17,98%	16,85%	7,87%	13,48%	5,62%
Ogół według liczby dzieci		Zabawa	Odrabianie lekcji	Pomoc w nauce	Transport do/ze szkoły	Nauka -zdobywanie wykształcenia	Wspólne spędzanie czasu	Zapewnienie bytu materialnego
1		20,59%	14,71%	14,71%	11,76%	11,76%	11,76%	8,82%
2		22,66%	22,66%	17,19%	10,94%	11,72%	10,16%	11,72%
3		11,76%	14,71%	14,71%	17,65%	11,76%	8,82%	0,00%

Źródło: badania własne.

Kolejne pytanie zadane w trakcie wywiadów dotyczyło czynności, które stanowią domenę badanych ojców w zakresie opieki i wychowania nad dziećmi w wieku wczesnoszkolnym. Respondenci najczęściej bawią się z dziećmi – 20,50%, a reprezentują tę grupę głównie ankietowani z 1 i 2 dziećmi, z wykształceniem średnim i wyższym. Odrabianie lekcji – 19,10% jest domeną 30/35-latków (wraz z wiekiem wartości gwałtownie obniżają się) z wykształceniem średnim i wyższym, posiadającym 2 dzieci, co wskazuje na zależność

wykształcenia i tej aktywności ankietowanych. Wraz z wiekiem respondentów wzrasta troska o wykształcenie dzieci, które dają podstawę do przyszłego życia, ale dla ojców z wykształceniem zawodowym to margines podejmowanych działań. Niepokojący jest także niski wskaźnik dla ojców z wykształceniem wyższym. Opiekę polegającą na zapewnieniu bieżącego bytu materialnego najrzadziej wskazywali ojcowie z wykształceniem wyższym i 3 dzieci, mający około 45 lat. Wspólne beztrioskie spędzanie czasu deklarowali ojcowie z wykształceniem wyższym, 1 lub 2 dzieci, najstarsi wiekiem.

Tabela 5

Osoby będące autorytetami w kwestii wychowania dzieci dla współczesnych ojców (kwestionariusz wywiadu)

Ogół według wieku		Mój ojciec	Moja matka	Moje rodzeństwo	Mój kolega/ przyjaciel	Nikt	Inne osoby
25	30	50,00%	33,33%	0,00%	0,00%	33,33%	33,33%
31	35	61,90%	52,38%	4,76%	0,00%	9,52%	4,76%
36	40	48,84%	53,49%	1,16%	1,16%	18,60%	5,81%
41	45	36,36%	56,06%	4,55%	0,00%	22,73%	6,06%
46	50	26,67%	60,00%	13,33%	0,00%	26,67%	6,67%
Ogół według wykształcenia		Mój ojciec	Moja matka	Moje rodzeństwo	Mój kolega/ przyjaciel	Nikt	Inne osoby
Zawodowe		36,11%	55,56%	2,78%	0,00%	19,44%	8,33%
Średnie		44,00%	50,67%	4,00%	0,00%	18,67%	2,67%
Wyższe		46,07%	53,93%	3,37%	1,12%	23,60%	8,99%
Ogół według liczby dzieci		Mój ojciec	Moja matka	Moje rodzeństwo	Mój kolega/ przyjaciel	Nikt	Inne osoby
1		50,00%	58,82%	2,94%	0,00%	14,71%	8,82%
2		42,97%	50,00%	3,91%	0,78%	23,44%	5,47%
3		38,24%	55,88%	2,94%	0,00%	20,59%	8,82%

Źródło: badania własne.

Autorytety badanych ojców w zakresie wychowania i opieki nad dziećmi stanowiło kolejne zagadnienie poddane analizie. Warto zauważyć, że najważniejszą osobą dla ankietowanych, jak wynika z przeprowadzonych wywiadów, jest matka – 53,00% (wskazania bez względu na wiek i wykształcenie utrzymują się na stałym poziomie), a następnie ojciec – 43,50%, który jest

szczególnie ważny dla 35-latków z wykształceniem wyższym i 1 dzieckiem. Wraz z wiekiem ankietowanych to uznanie gwałtownie spada. Znajomi/przyjaciele nie stanowią właściwie żadnego wzoru postępowania. Dla 21% ankietowanych żadna osoba nie stanowi dla nich autorytetu w kwestii wychowania dzieci, a ich wskaźnik rośnie wraz z wiekiem badanych ojców, co wydaje się oczywiste w sytuacji, kiedy sami zdobywamy niezbędne doświadczenia i stajemy się bardziej krytyczni względem opinii wygłaszanych przez innych.

Tabela 6

Opinie ojców dzieci w wieku wczesnoszkolnym dotyczące twierdzenia,
iż ojcostwa można się nauczyć (kwestionariusz wywiadu)

Ogół według wieku		Tak	Nie	Częściowo
25	30	83,33%	0,00%	16,67%
30	35	61,90%	4,76%	33,33%
35	40	65,12%	8,14%	24,42%
40	45	59,09%	13,64%	21,21%
45	50	53,33%	20,00%	26,67%
Ogół według wykształcenia		Tak	Nie	Częściowo
Zawodowe		61,11%	13,89%	25,00%
Średnie		62,67%	17,33%	18,67%
Wyższe		61,80%	4,49%	28,09%
Ogół według liczby dzieci		Tak	Nie	Częściowo
1		50,00%	5,88%	38,24%
2		63,28%	13,28%	21,09%
3		64,71%	8,82%	23,53%

Większość respondentów – 62%, twierdzi, że bycia ojcem można się nauczyć, natomiast – 24%, że częściowo. Wiek ankietowanych różnicuje wyniki na niekorzyść ojców dojrzałych, którzy wskazują jakoby to był jednorazowy akt, a nie długoletnia aktywność. Liczba dzieci pozwala zauważyć, że ojcowie z 3 dzieci przychylają się do stwierdzenia, że ojcostwa należy się uczyć. Warto zauważyć, że wykształcenie w tym przypadku nie różnicuje wyników badań, co kolejny raz potwierdza, że sukces wychowawczy jest

wypadkową wielu czynników i nie ma prostej zależności pomiędzy wykształceniem rodziców a dobrymi relacjami z dziećmi. Kto kategorycznie zaprzecza możliwości nauczenia się bycia ojcem? Przede wszystkim najstarsi respondenci z wykształceniem średnim i zawodowym oraz 2 dzieci, co sugeruje, że wykształcenie otwiera człowieka na doksztalcanie i doskonalenie nie tylko w byciu ojcem.

Tabela 7

Problemy ojców dzieci w wieku wczesnoszkolnym dotyczące procesu wychowania
(kwestionariusz wywiadu)

Ogół według wieku		Cierpliwość	Brak czasu	Konsekwencja	Dyscyplina
25	30	0,00%	16,67%	0,00%	16,67%
30	35	14,29%	14,29%	19,05%	4,76%
35	40	18,60%	26,74%	5,81%	5,81%
40	45	19,70%	27,27%	10,61%	4,55%
45	50	26,67%	13,33%	13,33%	6,67%
Ogół według wykształcenia		Cierpliwość	Brak czasu	Konsekwencja	Dyscyplina
Zawodowe		16,67%	19,44%	5,56%	5,56%
Średnie		12,00%	25,33%	9,33%	4,00%
Wyższe		23,60%	24,72%	10,11%	6,74%
Ogół według liczby dzieci		Cierpliwość	Brak czasu	Konsekwencja	Dyscyplina
1		17,65%	11,76%	14,71%	8,82%
2		18,75%	25,00%	8,59%	5,47%
3		14,71%	32,35%	5,88%	0,00%

Źródło: badania własne.

Problemy współczesnych ojców dzieci w wieku wczesnoszkolnym skupiają się głównie na braku wystarczającej ilości czasu dla rodziny – 24,00%. Takie kłopoty wskazywali najczęściej ankietowani ojcowie z wykształceniem średnim i wyższym, pomiędzy 40 a 50 rokiem życia, z 3 dzieci. Brakuje im także cierpliwości – 18,00%. Wskaźnik ten rośnie proporcjonalnie do wieku i wykształcenia respondentów. Cierpliwości brakuje najczęściej ojcom posiadającym 1 dziecko. Rzadziej narzekają na niewystarczającą konsekwencję

oraz dyscyplinowanie dzieci. Dość charakterystyczne jest, iż właśnie tych umiejętności brakuje najczęściej młodym ojcom, z wykształceniem wyższym.

Podsumowanie

- Najwyższą wartością dla badanej populacji ojców jest rodzina.
- Znaczenie ojca w życiu dzieci w wieku wczesnoszkolnym respondenci oceniają jako znaczące, szczególnie według ojców z wykształceniem wyższym.
- Szkoła jako obszar zainteresowania ojców dzieci w wieku wczesnoszkolnym (kontakty ze szkołą) nie stanowi priorytetu ich działalności na łonie rodziny.
- Badani ojcowie z wykształceniem wyższym i średnim w ramach opieki oraz wychowania najczęściej bawią się z dziećmi i odrabiają prace domowe. Troska o byt materialny charakteryzuje ojców z wykształceniem najniższym. Wspólne spędzanie czasu deklarowali głównie ojcowie z wykształceniem wyższym i najstarsi wiekiem.
- Matka okazuje się dla najszerzej grupy respondentów autorytetem w kwestii wychowania i opieki nad dziećmi w wieku wczesnoszkolnym, nieco rzadziej ojciec, ¼ badanych ojców nie znajduje autorytetów w tym obszarze.
- Bycia ojcem można się nauczyć, tak twierdzą głównie ojcowie z 3 dziećmi, niekoniecznie z wyższym wykształceniem. Kategorycznie zaprzeczają temu respondenci najstarsi z wykształceniem średnim i wyższym.
- Problemy współczesnych ojców dzieci w wieku wczesnoszkolnym dotyczą głównie braku czasu oraz cierpliwości.

BIBLIOGRAFIA

- Apanel D., *Rola ojca w rodzinie z dzieckiem niepełnosprawnym – zarys problematyki*, [w:] *Mężczyzna w rodzinie i społeczeństwie – ewolucja ról w kulturze polskiej i europejskiej*, tom 2, red. E. Głowacka-Sobiech, J. Gulczyńska, Wydawnictwo Poznańskie, Poznań 2010.
- Arcimowicz K., *Wizerunek ojca w polskich mediach na przełomie XX i XXI wieku*, [w:] *Nowi mężczyźni? Zmieniające się modele męskości we współczesnej Polsce*, red. M. Fuszara, Wydawnictwo Trio, Warszawa 2008.
- Bieńko M., *Model ojcostwa w prywatnym i publicznym kontrakcie społecznym*, [w:] *Rodzicielstwo między domem, prawem, służbami społecznymi*, red. A. Kwak, Wydawnictwo Akademii Pedagogiki Specjalnej, Warszawa 2008.
- Braun-Gałkowska M., *Być ojcem*, [w:] *Oblicza ojca*, red. D. Kornas Biela, Wydawnictwo TN KUL, Lublin 2001.

- Ceranek-Dadas A., Neumann-Schmidtke E., *Ojcostwo – kierunki przemiany roli*, Pedagogika Społeczna, 2004, 2-4.
- Gębka M., *Trzy pytania o kryzys ojcostwa*, [w:] *Obrazy życia rodziny z perspektywy interdyscyplinarnej*, red. A. Michalska, Roczniki Socjologii Rodziny. Studia Socjologiczne oraz Interdyscyplinarne, Poznań 2006.
- Glover D., Kaplan C., *Genders. The New Critical Idiom*, Routledge, London – New York 2000.
- Mądrzycki T., *Psychologiczne prawidłowości kształtowania się postaw*, Wydawnictwo Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1997.
- Nowakowska A., *Kryzys męskości czy konflikt męczyzny – utrata czy wyzwolenie*, [w:] *Męskość w kulturze współczesnej*, red. A. Radomski, B. Truchlińska, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2008.
- Pospiszyl K., *Ojciec a wychowanie dziecka*, Wydawnictwo Akademickie Żak, Warszawa 2007.
- Szenkowski D., *Zagubiony wymiar dobra dziecka w sądach rodzinnych*, [w:] *Współczesne ojcostwo. Konteksty kulturowe, pedagogiczne i prawne*, red. E. Ogrodzka-Mazur, G. Błachut, T.B. Chmiel, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2016.
- Szlendak T., *Socjologia rodziny*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2012.
- Tyszka Z., *Człowiek i rodzina w XXI wieku. Czas nadziei czy cywilizacja udręki?*, [w:] *Rodzina w czasach szybkich przemian*, red. Z. Tyszka, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2002.
- Walczak B., *Ojciec w języku polskim (na tle porównawczym)*, [w:] *Ojciec...*, red. S. Jabłoński, Wydawnictwo Fundacji Humaniora, Poznań 2000.
- Ziemska M. red., *Rodzina współczesna*, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2000.